

надбаннями сучасної юридичної науки, можна визначити окремі види національної безпеки, такі як: політична, економічна, інформаційна, екологічна, військова, соціальна тощо. Кожному із зазначених різновидів притаманні свої певні механізми, форми та методи забезпечення. Однак у сукупності вони можуть розглядатися як єдине поняття «національної безпеки».

Окрім того, що національну безпеку можна розглядати як систему, в яку входять окремі її різновиди, не менш важливим та таким, що потребує детального дослідження, є питання стосовно єдності розуміння самої категорії «національна безпека». У науковій літературі щодо категорії «безпека держави» наявні такі терміни: «державна безпека», «національна безпека» [3]. Отже, з вищевказаного можна стверджувати, що національна безпека є різновидом державної безпеки. Важливим є й те, що розглядувана категорія може розглядатися і як категорія, яка включає певні її складові (політичну, економічну, інформаційну, екологічну, військову, соціальну безпеку тощо), і як категорія, яка є складовою, зокрема «державної безпеки». При цьому треба вказати й на те, що нерідко національну та державну безпеку визначають як ідентичні поняття, тобто синоніми. Проте зазначені терміни є ідентичними, крім того, категорія «державна безпека» поруч із категоріями «особиста безпека» і «суспільна безпека» є складовою частиною категорії «національна безпека», тобто її видовим поняттям. Тож трактуючи поняття «державної безпеки», можна звернутися до такого погляду, де «державна безпека» співвідноситься з «національною безпекою» як частина та ціле, тому змістом поняття «національна безпека» охоплюється не лише держава як об'єкт такої безпеки, а також суспільство, людина та громадянин. За своїм обсягом «національна безпека» – ширше поняття, ніж «державна безпека» [4, с. 86]. Крім того, в кримінальному праві все ж таки найпоширенішим є поняття «національна безпека», тому через призму цього поняття і доцільно розглядати систему складових поняття «державна безпека». Однак суперечливість цих груп інтересів вказує на необхідність відокремлення нових понять та термінів, які стосуються як «державної безпеки», так і «національної безпеки».

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 2952-VI із змін., внес. згідно із Законами України : за станом на 01.02.2022 р. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua>

2. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / за ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. 3-тє вид., перероб. та допов. Київ : Юридична думка, 2004. 656 с.

3. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

4. Чуваков О. А. Злочини проти основ національної безпеки України: проблеми кримінально-правової теорії і практики / за ред. О. М. Костенко. Одеса : Фенікс, 2017. 86 с.

Микола ЄФІМОВ

доцент кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
доктор юридичних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ ФОРМУЛЮВАННЯ ДЕФІНІЦІЇ «КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ»

Криміналістичне забезпечення – це відносно новий термін у криміналістичній науці, хоча безпосереднє його наповнення в тій чи іншій інтерпретації має місце в більшості наукових праць по криміналістиці. Це і зрозуміло, оскільки кожний дослідницький пошук у визначеній науковій галузі неможливий без надання практичних рекомендацій, які дозволять працівникам правоохоронних органів більш якісно здійснювати кримінальні провадження будь-яких категорій. Водночас необхідно вказати, як ми розуміємо дефініцію зазначеного поняття й охарактеризувати його сутність, оскільки для подальшого розгляду означеної тематики та комплексного дослідження розслідування кримінальних правопорушень проти моральності потрібно чітко розуміти зміст цієї наукової категорії. Тому, на нашу думку, актуальність цієї тематики є очевидною. Треба наголосити також на

тому, що ефективність розслідування протиправних діянь досліджуваної категорії характеризується якістю проведення відповідних процесуальних дій. Одним із важливих аспектів для поліпшення діяльності правоохоронних органів у цьому напрямі є надання рекомендацій щодо тактико-криміналістичного забезпечення розслідування [1, с. 224].

Необхідно наголосити на тому, що прийняття КПК у 2012 році та зміни, внесені до КК у зв'язку з цим, зумовили введення в законодавчий обіг поняття «кримінальне правопорушення». Крім того, у ч. 1 ст. 12 КК зазначається, що цей термін поділяється на кримінальні проступки та злочини [2]. А вже у ч. 1 ст. 215 КПК вказано, що досудове розслідування злочинів здійснюється у формі досудового слідства, а кримінальних проступків – у формі дізнання [3]. У зв'язку з цим виникає потреба в усуненні переваженні органів досудового розслідування надмірною кількістю матеріалів кримінальних проваджень, що пов'язано з унесенням до ЄРДР фактично будь-яких заяв і повідомлень, навіть тих, які не містять ознак кримінальних правопорушень [1, с. 225].

В. Ю. Шепітько акцентує на тому, що в сучасному глобальному світі завдання криміналістики зумовлені необхідністю системного криміналістичного забезпечення відповідних органів правозастосування, які діють не лише в Україні, а й у різних країнах світу та спрямовані на оптимізацію процесів виявлення, розкриття, розслідування та попередження злочинів, отже, сприяють встановленню істини у справі [6, с. 150].

Ми також підтримуємо позицію С. Д. Лук'янчикова, який, розглядаючи термін «забезпечення» стосовно діяльності з розслідування злочинів, зазначає, що в статисті він може бути визначений як сукупність засобів, інструментів, що слугують вирішенню певних завдань, а також умов, що сприяють процесу їх вирішення, а в динаміці – як процес створення та подання зазначених вище засобів і умов [4, с. 111].

Ще наприкінці 1990-х років В. В. Матвієнко у своїй дисертаційній роботі зазначав, що криміналістичне забезпечення – це складне, багатопланове, комплексне поняття, головним змістом якого є самостійна специфічна діяльність вчених-криміналістів і практиків щодо розробки нових, пристосування чинних науково-технічних досягнень, а також їх впровадження в практику розслідування злочинів з метою оптимального вирішення її завдань [5, с. 28]. Тобто автор виділяв основний напрям розвитку криміналістичного забезпечення через призму пристосування чинних науково-технічних досягнень до відповідних реалій сьогодення. На нашу думку, це твердження не повною мірою відображає сутність досліджуваної наукової категорії. Адже, наприклад, криміналістично-тактичне забезпечення в цьому понятті взагалі не відображено.

Зі свого боку, Є. І. Зуєв наголошував, що зміст криміналістичного забезпечення діяльності з розкриття та розслідування злочинів знаходить своє відображення у таких її елементах: 1) організованій системі інформації, яка полегшує своєчасне, цілеспрямоване й ефективне залучення даних криміналістики для розкриття злочинів; 2) достатній оснащеності слідчих, працівників органів дізнання науково-технічними засобами, наявності у них відповідних знань, вмінь і навичок з використання таких засобів; 3) цілеспрямованій системі впровадження досягнень криміналістики в практичну діяльність. Як бачимо, в цьому визначенні вказано інформаційний блок як обов'язкову складову криміналістичного забезпечення.

Також доречною вважаємо думку В. П. Бахіна, який вказує на необхідність розмежування понять «криміналістичне забезпечення діяльності» та «забезпечення діяльності криміналістичними засобами і методами». На думку автора, перше – це відображення сутності криміналістики, її призначення, а саме розробка тих криміналістичних засобів і методів, які потрібні для виконання практичної діяльності. Друге – організаційні й інші заходи по доведенню цих засобів до їх застосування. Таке розмежування потрібне для того, щоб було зрозумілим, хто і чим повинен займатися стосовно забезпечення слідчої діяльності, оскільки покладення на криміналістику та криміналістів не притаманних їм завдань буде призводити до їх неякісного виконання чи невиконання взагалі. Зважаючи на це, криміналістичне забезпечення діяльності полягає у розробці криміналістичних засобів і методів, необхідних для їх ефективного здійснення.

Розглядаючи сутність криміналістичного забезпечення, В. О. Волинський приділяє увагу таким обставинам: а) самі собою криміналістичні знання та вміння не виникають, вони формуються в процесі певної діяльності (наукової, навчальної); б) такі знання та вміння реалізуються в діяльності з розкриття та розслідування злочинів; в) застосовувати криміналістичні засоби, методи та технології можна лише тоді, коли вони розроблені та впроваджені в практику, а це також діяльність; г) нарешті, всі ці напрями діяльності – не

самоціль. У практиці боротьби зі злочинністю реалізуються їх результати, практика визначає їх зміст (цілі, завдання, форми), зважаючи на свої повсякденні потреби. Як бачимо, автор розглядає створення криміналістичного забезпечення через призму певної наукової чи навчальної діяльності, яку в підсумку можна застосовувати під час розслідування різних видів кримінальних правопорушень.

Підсумовуючи, зазначимо, що зміни в законодавстві вимагають поліпшення забезпечення діяльності правоохоронних органів під час розслідування кримінальних правопорушень. Отже, криміналістичне забезпечення досудового розслідування – це система методів, засобів, прийомів з різних напрямів криміналістики (техніки, тактики та методики), що базуються на загальнотеоретичних засадах криміналістики та спрямовані на виконання завдань розслідування та попередження протиправних діянь.

1. Сфімов М. М. Криміналістичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень проти моральності. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 9. С. 224–228.

2. Кримінальний кодекс України від 2012 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 2001 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

4. Лук'янчиков С. Д. Методологічні засади інформаційного забезпечення розслідування злочинів : монографія. К. : Нац. акад. внутр. справ України, 2005. 368 с.

5. Матвієнко В. В. Криміналістичне забезпечення методики розслідування злочинів : дис. ... канд. юрид. наук. К., 1999. 205 с.

6. Шепітько В. Ю. Криміналістика в системі юридичних наук і її роль в глобальному світі. *Криміналістика та судова експертиза: наука, навчання, практика* : зб. наук. пр. : у 2 т. Харків : Вид. Агенція «Апостіль», 2014. Т. 1. С. 142–153.

Олександр КОРШУН

керівник Лівобережної окружної прокуратури міста Дніпра
Дніпропетровської області,
кандидат юридичних наук,

Юлія ЧАПЛИНСЬКА

прокурор Лівобережної окружної прокуратури міста Дніпра
Дніпропетровської області,
доктор юридичних наук, професор

**УЧАСТЬ СПЕЦІАЛІСТА У ПРОВЕДЕННІ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ
ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ
У СФЕРІ НЕРУХОМОСТІ**

Процес набуття права власності на нерухомість супроводжується цілою низкою дій, що містять у собі оформлення у різноманітних установах низки документів, що стосуються оформлення угод щодо нерухомості. Внаслідок чого у змісті таких документів залишається важлива інформація, що допоможе встановити деталі здійснення правочинів щодо об'єктів нерухомості та виявити дії, які є незаконними. Отримати доступ до таких документів, а також інших предметів та документів, які мають стосунок до незаконних дій у сфері нерухомості, можна у різний спосіб. Найбільш поширеними такими способами одержання доказової інформації є проведення тимчасового доступу до речей і документів та проведення обшуку. До того ж відіграє велику роль огляд таких речей та документів, оскільки вже на момент їх вилучення слідчий може уявити обставини вчинення кримінального правопорушення та вжити відповідних невідкладних заходів.

Якісний огляд документів дозволяє встановити в них суперечності, що виникають у разі їх недоброякісного складання або під час скоєння злочинів. Подальше дослідження суперечностей у документах дає змогу з'ясувати причини їх походження, механізм їх утворення, вид (матеріальний або інтелектуальний) підроблення, а також коло осіб, які мали стосунок до їх складання, а також стосунок певних осіб до тієї самої господарської операції та містять у собі інформацію про неї.